

APARIȚIA ȘI EVOLUȚIA INSTITUȚIEI EXCEPȚIEI DE NECONSTITUȚIONALITATE

Ion RUSU

CZU: 342.56 + 340.131

rusu_ion_veaceslav@yahoo.com

La promulgation et l'application correcte et uniforme dans l'esprit des principes constitutionnels de la loi sont le pilône de l'état de droit. L'institution de l'exception d'inconstitutionnalité représente une procédure d'ouverture par les tribunaux ainsi qu'un instrument de défense des droits et intérêts légitimes des citoyens à l'initiative des parties ou d'office du contrôle de la conformité d'une loi à la constitution. Il s'agit d'une action procédurale utilisée pour protéger les droits et les intérêts des citoyens. La procédure de saisir l'exception d'inconstitutionnalité permet au juge de résoudre les situations, lorsque dans le processus de jugement d'un litige, les parties ou le juge lui-même sont confrontés à une incertitude des règles à appliquer en termes de respect de la Constitution.

Introducere. Excepția de neconstituționalitate este o procedură de inițiere de către instanțele ordinare de judecată ale Republicii Moldova, la inițiativa părților sau din oficiu, a controlului certitudinii unei legi sau a unui alt act normativ, cu normele constituționale. Ea exprimă existența raportului triunghiular între partea aflată în proces, instanța de judecată, în fața căreia se invocă neconstituționalitatea și Curtea Constituțională, care este chemată să soluționeze excepția de neconstituționalitate. Curtea Constituțională își exercită atribuțiile la sesizarea subiecților abilitați cu acest drept. Legislația Republicii Moldova nu conferă Curții competența de a exercita jurisdicția constituțională din oficiu.

Excepția de neconstituționalitate este o acțiune procesuală de apărare, prin care Curtea Constituțională este sesizată asupra neconcordanței unor dispoziții legale aplicabile cu prevederile Constituției și ale legislației în vigoare, respectiv, cauza trebuie să se afle pe rol în instanța de judecată, pentru ca să poată fi invocată în fața Curții, acest fapt fiind o condiție. Excepția de neconstituționalitate este un instrument de apărare a drepturilor și libertăților fundamentale, aceasta poate fi invocată într-un proces declanșat și doar în cazul în care are tangențe sau poate influența pozitiv sau negativ soluționarea cauzei aflate pe rolul instanței de judecată.

Excepția de neconstituționalitate nu poate forma obiectul principal al cauzei, adică a cererii de chemare în judecată, deci putem înțelege că nu orice norme pot fi declarate neconstituționale, dar doar acele norme care sunt vizate în proces și sunt în vigoare la judecarea cauzei sau care nu mai sunt în vigoare, dacă sub imperiul acestora s-au născut raporturi juridice care continuă să producă efecte, iar norma este aplicabilă raporturilor juridice litigioase și este determinantă în soluționarea cauzei.

Procedura ridicării excepției de neconstituționalitate permite judecătorului să soluționeze situațiile, când în procesul judecării unei cauze părțile sau judecătorul însuși se confruntă cu o incertitudine a normelor ce urmează a fi aplicate sub aspectul corespunderii cu Constituția.

Apariția și evoluția instituției excepției de neconstituționalitate cuprinde evoluția istorică a accesului persoanelor la justiția constituțională în Statele Unite ale Americii, Europa și nemijlocit în Republica Moldova.

Procedura în contenciosul constituțional în raport cu excepția de neconstituționalitate se descrie prin faptul că stabilește condițiile ridicării excepției, subiecții și particularitățile ridicării excepției de neconstituționalitate.

În analiza practicii Curții Constituționale cu privire la excepția de neconstituționalitate, analiza practicii judiciare la tema dată, și anume, comparația Republicii Moldova cu România.

Accesul persoanelor la jurisdicția constituțională se datorează Curții Supreme a SUA și faimoasei decizii în *cauza Marbury vs Madison* din 1803, care a confirmat principiul potrivit căruia judecătorul trebuie să facă întotdeauna să prevaleze norma superioară asupra normei inferioare, deci constituția asupra legii [1, p. 225-232].

În Europa, Elveția a devenit prima țară europeană care a importat sistemul american al controlului constituțional, care constă în crearea unei instanțe de specialitate, adică o Curte Constituțională, ca singurul organism competent care să asigure constituționalitatea legilor [2, p. 2].

Republica Moldova a acceptat modelul european de jurisdicție constituțională și excepția de neconstituționalitate ține doar de exclusivă competență a Curții Constituționale. Aceasta deoarece, conform art. 134 alin. (3) din Constituție, una dintre funcțiile Curții

este asigurarea garanției supremației Constituției, ca una dintre condițiile statului de drept și democratic.

Concluzii. Rolul Curții Constituționale a Republicii Moldova în efectuarea controlului constituționalității este primordial, deoarece Constituția este un act fundamental, ea nu poate fi măsurată sau percepută după aceleași criterii ca și legea (statutară) ordinară, anume din acest considerent legea nici nu trebuie să intre în contradicție cu Constituția și cu drepturile sau libertățile cetățenilor.

Curtea Constituțională a Republicii Moldova este o instituție aparent tânără, nimic similar nu a existat de-a lungul anilor în acest spațiu geografic. Respectiv, problemele de constituționalitate, care se ridică în fața Curții și la care urmează să se răspundă, parcurg o cale îndelungată, reflectând totodată o realitate și necesitate a timpului. Edictarea și aplicarea corectă, uniformă și în spiritul principiilor constituționale a legii reprezintă pilonul statului de drept, excepția de neconstituționalitate constituie doar o garanție constituțională a drepturilor și libertăților conferite cetățenilor pentru apărarea lor împotriva unor eventuale abateri ale legiuitorului prin instituirea unor norme contrare Constituției.

Nu există norme neconstituționale, o lege emisă de Parlamentul Republicii Moldova, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova este valabilă atâta timp cât nu este declarată neconstituțională de Curtea Constituțională a Republicii Moldova. În conformitate cu art. 7 din Constituția RM, orice act normativ, precum și orice tratat internațional, la care Republica Moldova este parte, se consideră constituțional până când neconstituționalitatea lui va fi dovedită în procesul jurisdicției constituționale.

Referințe:

1. HAMON, F., WIENER, C. *Le contrôle de constitutionnalité. Présentation générale, France, Etats-Unis, Documents d'études. La Documentation française.* Paris, 1994, p. 36. A se vedea și SAJO, A. *Limiting Government. An Introduction to Constitutionalism.* CEU Press, Budapest-New York, 1999;
2. CONAC, G. O anterioritate română: controlul constituționalității legilor în România de la începutul secolului XX până în 1938. În: *R.D.Pb.*, 2001, nr. 1.